

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2005. május 9.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

EMELT SZINTŰ ÉRETTSÉGI VIZSGA

Az írásbeli vizsga időtartama: 240 perc

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

OKTATÁSI MINISZTERIUM

Figyelem!
A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő
minden jó választ el kell fogadni!
A helyesírás és az íráskép minősítését l. a mellékletben!

Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvassa el figyelmesen az alábbi alkotást, majd válaszoljon a kérdésekre!

József Attila:

(KARÓVAL JÖTTÉL...)

Karóval jöttél, nem virággal,
feleseltél a másvilággal,
aranyat ígértél nagy zsákkal
anyádnak és most itt csücsülsz,

Magadat mindig kitakartad,
sebedet mindig elvakartad,
híres vagy, hogyha ezt akartad.
S hány hét a világ? Te bolond.

mint fák tövén a bolondgomba
(így van rád, akinek van, gondja),
be vagy zárva a Hét Toronyba
és már sohasem menekülsz.

Szerettél? Magához ki fűzött?
Bujdokoltál? Vajjon ki űzött?
Győzd, ami volt, ha ugyan győződ,
se késed nincs, se kenyered.

Tejfoggal kőbe mért haraptál?
Mért siettél, ha elmaradtál?
Miért nem éjszaka álmodtál?
Végre mi kellett volna, mondd?

Be vagy a Hét Toronyba zárva,
örülj, ha jut tüzelőfára,
örülj, itt van egy puha párna,
hajtsd le szépen a fejedet.

(1937)

Forrás: József Attila összes versei. A szöveggondozás Stoll Béla munkája. Osiris Kiadó, Budapest, 2002.
A kép forrása: c3.hu/~ongalap/borsod/irok/jozsef.htm

1. A *Karóval jöttél* című verset a költő halála után a *Szép Szó* című folyóirat közölte. Milyen kötődése volt József Attilának a folyóirathoz?

(Ignotus Pállal egyetemben) alapító, felelős szerkesztője volt. A helyes megoldáshoz elég a szerkesztő megnevezés.

Adható 1, 0 pont. Téves, hiányzó válasz 0 pont.

2. József Attilán kívül kik tartoztak a *Szép Szó* köréhez? Legalább egy nevet említsen! Milyen világnézeti-politikai irányulás jellemezte a *Szép Szó* körül csoportosuló szellemi közösséget?

Például: Ignotus Pál, Fejtő Ferenc, Hatvany Bertalan, Németh Andor, Remenyik Zsigmond, K. Havas Géza, Ignotus, Gáspár Zoltán, Somlyó Zoltán.

Liberális, szociáldemokrata, polgári radikális, szocialista, urbánus, baloldali világnézeti-politikai irányulás.

Elegendő egy név és egy minősítés.

Adható 2, 1, 0 pont.

2 jó válaszelem = 2 pont, 1 jó válaszelem = 1 pont. Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

3. A *Karóval jöttél* című versnek nem ismerjük a kéziratát. A *Szép Szó* folyóirat kefelevonátában¹ *Koróval jöttél* szerepel, míg nyomtatásban a „karóval” változat jelent meg.

Fejtsd ki röviden: milyen hatása lehet e sorváltozatnak, hogyan módosul általa az első sor jelentése!

Lehetséges válaszkelemek:

- A *kóro* – *virág* ellentétpár az elszáradt, elpusztult, tönkrement növény képén keresztül a halál képét idézi meg, míg a virág az élet, a termékenység jelképe.
- A *kóro* – *virág* ellentét ezen kívül az érzelmi gazdagság és szegénység, a pozitív, illetve negatív érzelmi viszonyulás jelképe is lehet. Ha a *kórót* nem elszáradt virágnak, hanem sánya, csúnya, értéktelen növénynek értjük, akkor nem a halál, hanem az értéktelenség lesz hangsúlyosabb.
- A *karó* – *virág* ellentét sokkal kevésbé egyértelmű, egyrészt a karó felfogható virágkaróként, ennyiben a *virágot hoz* pozitív gesztusával kerül ellentétbe.
- Másrészről a *karó* fenyegető, mert fegyverként is használható, ütni is lehet vele, így a *virágot hoz* gesztusát az agresszió, a durvaság ellenpontoszza.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Kifejtett, értelmes, a kérdésre összpontosító válasz = 4 pont.

A válasz minősége szerint a pontszám egy-egy ponttal csökkenhet.

Teljesen téves, hiányzó válasz = 0 pont.

Megjegyzés az értékelőknek:

Nem elvárható: a „karóval” változatot közlik az összkiadások, illetve a kritikáik is abból a megfontolásból, hogy a legvalószínűleg változat elvét (lectio difficilior) érvényesítik, azaz a köznapitól legjobban eltérő variánst. Létezik azonban egy másik elmélet is, amelyet Horváth Iván képvisel. E szerint József Attila tudatosan fordult a közhelyből vett versindításhoz, mivel találkozása a „legvégsővel” a köznapit, a mindennapi jelenségeket átértékelte. Ez a közhelyes kezdősor az életmű utolsó szakaszában nem áll egyedül, vö. *Íme, hát megleltem hazámat, Drága barátaim....*

4. A versben visszatérő motívum a Hét Torony.

a) Mi a Héttorony, és hol bukkan föl a magyar irodalomban?

- A Héttorony (isztambuli) börtön volt.
- Gárdonyi Géza *Egri csillagok* című regényében. Elegendő a regény címének megnevezése is.

Adható 2, 1, 0 pont.

2 jó válaszkelem = 2 pont, 1 jó válaszkelem = 1 pont.

Téves vagy hiányzó válasz = 0 pont.

b) Milyen többletjelentéssel gazdagodik a Héttorony József Attila sajátos – „Hét Torony” – írásképe által?

- A nagybetűk és a különírás eltávolítja a megidézés eredeti összefüggését. Ennek révén, és azáltal, ahogyan a versszöveg lírai kontextusába kerül, a börtön neve általánosabb értelemben szerepel, jelképes értelművé válik.

¹ Nyomdai nyers levonat, ezen jelölik a szedés közben esett hibákat.

-
- A bezártság fizikai létállapota olyan szimbolikus jelentésre tesz szert, amely az emberi lét egészére vonatkozatható.

Adható 2, 1, 0 pont.

Értelmes, helytálló válasz = 2 pont, egyelemű válasz = 1 pont.

Téves vagy hiányzó válasz 0 pont.

5. A vers sajátossága az egyes szám második személyű igalakok használata. Érveljen röviden amellet, hogy ennek a megszólításnak a szerepe, attól függően, hogy kit tekintünk megszólítottnak, többféleképpen is értelmezhető!

Lehetséges válaszlemek:

A megszólítás szerepe lehet

- önmegszólítás, belső meditáció, monológ;
- az olvasóhoz való közvetlenebb kapcsolódás,
- drámai dialógus megidézése;
- az én kivetítése;
- az önironia kifejeződése.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

4 jó válaszlem = 4 pont, 3 jó válaszlem = 3 pont, 2 jó válaszlem = 2 pont,

1 jó válaszlem = 1 pont.

Téves, zavaros, hiányzó válasz = 0 pont.

6. A költemény számos kérdést tartalmaz. Mi a szerepe ennek a poétikai-retorikai eszköznek a versben? Két jellemzőt említsen!

A költői és a retorikai kérdés meghatározása a szakirodalomban nem egységes, ezért definíciót nem várunk el. A versben az sem egyértelmű, hogy az adott kérdésre tudhatjuk-e a választ, az előre adott-e, vagy éppen a megválaszolhatatlanság, a paradox jelleg adja a kérdések poétikai erejét. Ezért ezen érvek bármelyike elfogadható lehet, ha a vizsgázó válasza értelmes, érvelése elfogadható.

A kérdéseknek sokrétű poétikai funkciója van:

- figyelemfelkeltés,
- a kifejező erő növelése,
- a versszerkezet összetettebb lesz,
- beszédszerűség,
- sűrités,
- a számonkérés, a szemrehányás kifejezése,
- az élet értelmének (ironikus) kérdésessé tétele.

A kérdések ezen kívül rájátszanak a „te” hangsúlyos jelenlétére a versben, vagyis a megszólításhoz, önmegszólításhoz is kapcsolódnak.

Adható 2, 1, 0 pont.

2 jó válaszlem = 2 pont, 1 elem = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

7. Mi jellemzi a vers ritmusát? Nevezze meg az idézet verselésének két jellemzőjét!

- ütemhangsúlyosan is tagolható,
- időmértékes, jambikus lejtés (jambikus áthallás);
- az ütemhangsúlyos és az időmértékes megnevezése 2 pont, csak egyik vagy másik megnevezése 1 pont
- kettős ritmus (bimetrikus verselés) – 2 pont.

„Karóval jöttél, nem virággal,
feleseltél a másvilággal,
aranyat ígértél nagy zsákkal
anyádnak és most itt csücsülsz,“

Adható 2, 1, 0 pont. 1 jó válaszelem = 1 pont.
Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

Megjegyzés az értékelőknek:

A versszakok utolsó soraiban a gaillarda könnyed, táncos zenei ritmusa is felfedezhető, ez a könnyed zenei forma is paradox, ironikus hatást kelt, amennyiben ellentétben áll a létértelmezés drámaiságával.

8. Az utolsó versszak összetett mondatában – egy kötőszót leszámítva – hiányoznak a grammatikai kapcsolóelemek. Írjon a kipontozott helyekre egy-egy odaérthető utaló-és/vagy kötőszót!

Lehetséges megoldás:

Be vagy a Hét Toronyba zárva, (TEHÁT / EZÉRT) / örülj (ANNAK / AKKOR),
ha jut tüzelőfára,/(ÉS / VAGY)/ örülj (MERT / ANNAK, HA / AKKOR, HA) itt van egy
puha párna,/(ARRA / ERRE / AMIRE) hajtsd le szépen a fejedet.

Egy-egy kötőszó és utalószó várható el.

6–5 jó elem = 3 pont,

4 jó elem = 2 pont,

3 jó elem = 1 pont.

3-nál kevesebb elem = 0 pont.

9. Mi a szerepe a kötőszók elhagyásának? Legalább két elemet említsen!

Lehetséges válaszelemek:

- a kötőszók elhagyása stilisztikai, retorikai eszköz, alakzat (aszindeton);
- szerepe: sűrítés, tömörítés, feszültségkeltés, gondolati letisztultság, az olvasó bevonása az értelmezés folyamatába;
- élőbeszédszerű nyelvi modalitást teremt;
- összefüggésbe hozható a kései versek „szerepnélküliségével”, „alulstilizálásával”.

Adható a válasz minőségétől függően 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A szerepre utaló 2 jó válaszelem = 4 pont. 1 jó válaszelem = 2 pont.

3 és 1 pont is adható a válasz minőségétől függően.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

10. József Attila a 20. század első felének szinte összes stílusirányzatából merítve alkotta meg „modern klasszikusnak” is nevezhető életművét.

a) Nevezzen meg hármat e stílusirányzatok, művészeti mozgalmak közül, és mindegyikre írjon egy-egy példát (verscímet) a költő életművéből!

Lehetséges megoldás:

Stílusirányzat, művészeti mozgalom	Példa (verscím)
Expresszionizmus	<i>Pl. Proletárok!, Erőének, Nem én kiáltok, Szép nyári este van</i>
(Új)népiesség	<i>Pl. Szegényember balladája, Szegényember szeretője, Lopók közt a szegényember, Aki szegény, az a legszegényebb, Hosszú az Úristen, Esik, Dörmögő, Betlehemi királyok</i>
Újklasszicizmus	<i>Pl. Óda, A Dunánál, Elégia, Egy spanyol földműves sírverse, Flóra-ciklus – Hexameterek</i>
Szürrealizmus	<i>Pl. Klárisok, Medáliák</i>
Konstruktivizmus	<i>Pl. Tömeg, Szocialisták, Munkások</i>
Tiszta költészet	<i>Pl. Ringató, Tedd a kezed, Klárisok, Medáliák</i>

Várható még a Nyugat első nemzedéke irodalomfelfogásához kapcsolható irányzatok megemlítése.

Adható 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

1 megnevezett stílusirányzat egy helytálló példával együtt = 2 pont.

Csak stílusirányzat megnevezése verscím nélkül = 1 pont.

Csak verscím említése, a stílusirányzat megnevezése nélkül = 0 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

b) Az a) pontban megnevezett stílusirányzatok közül válasszon egyet, s mutassa be legalább négy jellemzőjét!

Az avantgárd irányzatok bármely közös jellemzőjének említése egy-egy irányzat esetében helytálló válasz (pl. formabontás, a hagyományok elhagyása).

Lehetséges válaszlemek:

Expresszionizmus (aktivizmus): Kassák hatása, lázadó hang, szabad vers, antitradicionalizmus, formabontás, szociális elkötelezettség.

(Új)népiesség: Erdélyi József hatása – népköltészeti rekvizitumok, a folklórból és a 19. század népies hagyományából kölcsönzött műfaji változatok, ütemhangsúlyos rímképletek, rusztikus egyszerűség, a szegény ember életviszonyainak versbefogása.

Újklasszicizmus: klasszicizálódás, tiszta műfajiságra törekvés, hagyományos versformák, (antik) időmértékes verselés, gondolati letisztultság.

Szürrealizmus: a tudat ellenőrzése alól „kiszabadított” automatikus írás, szabad asszociációk, képgazdagság, a groteszk, a bizarr, az álomszerű kedvelése.

Konstruktivizmus (aktivizmus, futurizmus): szólamokból való építkezés, verbális előadásmód imitációja, kórusmű-jelleg, felhívó funkció.

Tiszta költészet: közvetlenül nem értelmezhető, jellemző a szabad asszociációk merészsége, prozódiai-formai szabályosság, szemantikai helyett akusztikus hatás.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A választott stílusirányzat, művészeti mozgalom 4 helytálló jellemzője = 4 pont.

3 jó jellemző = 3 pont.

2 jó jellemző = 2 pont.

1 jó jellemző = 1 pont.

Téves válasz, válaszhiány = 0 pont.

11. József Attila több művében szól az elődökhöz, a kortársakhoz. Kiknek címezte a költő az alábbi sorokat?

„Bátyám, ki bortól mámoros éneket
Zengsz húrodon, Te, nézd a magyar hazát,
Csitítsd el Anna-kérő szíved
S öntsd az erőd a reménytelenbe.”

(1922)

Juhász Gyulához = 1 pont

„Magad emésztő, szikár alak!
Én megbántottalak.
[...]
Igy él a gazdag is, szegény is,
igy szenvedünk te is meg én is
s még jó, ha az ember harapja,
nem az embert magát harapja,
hanem valaki mást,
dudás a fuvolást,
én téged és engemet te, - „

(1933)

Babits Mihályhoz = 1 pont

„Ahogy Hans Castorp madame Chauchat testén,
hadd lássunk át magunkon itt ez estén.
Párnás szavadon át nem üt a zaj –
mesélj arról, mi a szép, mi a baj,
emelvén szívünk a gyásztól a vágyig.”

(1937)

Thomas Mannhoz = 1 pont

„Lombozott a por még, ám elült a zaj,
elfult a homokban a sziklamoraj.
Köt a karcsu füst is, e szelid virág
s gond érleli termőn a puszta fiát.

Édes burgonyát föld darabos talaj –
Téged is földött így a gond meg a baj.
S gondoltad, mit gondolt csendjében a táj –
a hős el van vetve, teremni muszáj.”

(1937) Arany Jánoshoz = 1 pont

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik.
2. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldást értékelni kell!
4. A helyes feladatmegoldáshoz elégséges a részletezett tartalmi elemek szűkebb köre, és természetesen helyes válaszok lehetségesek a megadott tartalmi elemeken kívül is.
5. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A helyesírási hibapontok megállapításához a nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor és a szövegalkotási feladatok megoldásait együttesen kell figyelembe venni.
6. Az értékelhetetlen feladatra 0 pontot kell adni.
7. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
8. Az értékelő tanár a vizsgázó összpontszámát az emelt szintű vizsgadolgozat végén található táblázatban rögzíti.

Egy mű értelmezése

Értelmezze az alábbi költeményt a szöveg műfaji jellemzőinek szempontjából! Emelje ki azokat a formai-szintaktikai elemeket, melyek az epigramma követelményeit teljesítik! Miként épül rá a költemény gondolati felépítése a műfaj megkövetelte szerkezetre?

Vörösmarty Mihály: *A Guttenberg-albumba*

Majd ha kifárad az éj s hazug álmok papjai szűnnek
S a kitörő napfény nem terem áltudományt;
Majd ha kihull a kard az erőszak durva kezéből
S a szent béke korát nem cudarítja gyilok;
Majd ha baromból s ördögből a népszaroló dús
S a nyomorú pór nép emberiségre javúl;
Majd ha világosság terjed ki keletre nyugatról
És áldozni tudó szív nemesíti az észet;
Majd ha tanácsot tart a föld népsége magával
És eget ostromló hangokon összekiált,
S a zajból egy szó válik ki dörögve: „igazság!”
S e rég várt követét végre leküldi az ég:
Az lesz csak méltó diadal számodra, nevedhez
Méltó emlékjelt akkoron ad a világ. (1839)

Forrás: Vörösmarty Mihály összes költeményei. A szöveget gondozta, és a kötet anyagát összeállította Horváth Károly. Osiris Kiadó, Budapest, 2002. 369–370. o.
A kép forrása: mek.oszk.hu

Elérhető: 25 pont**(25–20 pont)**

A vizsgázó az adott szemponthoz (problémához, kérdéshez, összefüggéshez) tartozó nyelvi, irodalmi tudás meggyőző alkalmazásával értelmezi a szöveget. Tanújelét adja ítéliképességének, kritikus gondolkodásának.

Az értelmezés lényegi állításai kifejtettek, a példák, hivatkozások helyénvalóak, relevánsak. Az állításokat támogató érvek közül egy sem alapul fogalmi, logikai tévedésen.

A gondolatmenet világos, a felépítés logikusan előrehaladó. A globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul a szövegben.

Az értelmezés írója egyértelműen, folyékonyan fogalmaz.

Az írásmű nyelvi, stiláris regisztere egészében megfelel a feladatnak. A pontos mondat-szerkesztés és a szóhasználat választékossága lehetővé teszi az értelmes gondolatközlést.

(19–10 pont)

Az értelmezés tartja magát a tételben megjelölt szemponthoz (problémához, kérdéshez, összefüggéshez).

Van törekvés a logikus kifejtésre, de a példák, következtetések nem támasztják alá kellő mértékben az állításokat. Az írásmű nem tükrözi írója kellő mélységű tudását az adott témáról.

Az írásmű szerkezeti egységeinek aránya nem hibátlan *(pl. a vizsgázó nem fektet elég hangsúlyt arra, hogy a fontos dolgokat kiemelve, elválassza a kevésbé lényegesektől; a gondolatok közötti összefüggés helyenként nem világos)*.

A szókincs nem elég árnyalt, kifejező. Néhol mondat-szerkesztési hibák nehezítik az írásmű megértését.

Nyelvi-nyelvtani hibákat is tartalmaz a megoldás.

(9–1 pont)

Az adott szempontoknak megfelelő értelmezés, kifejtés nem eléggé igényes *(pl. általánosságok, önisméltés, fogalmi-tárgyi tévedés)*.

Önálló véleményt az írásmű nem tartalmaz.

A főbb gondolatok nem különülnek el egymástól világosan *(pl. irányváltások, összefüggésbeli hiányosságok)*.

A szegényes szókincs és az igénytelen mondathasználat akadályozza az árnyalt kifejezésnek.

A hangvétel élőbeszéd jellegű, nem felel meg az írott művel szemben támasztott igényeknek, követelményeknek.

Gyakran fordul elő nyelvi-nyelvtani hiba.

Lehetséges tartalmi elemek:

- a költemény epigramma, s ez egyszerre jelent megkötött versalakot és műfajiságot;
- az epigramma görög eredetű verses szövegfajta: eredetileg disztichon(ok)ban írott sírfelirat volt (vagyis nem tartozott az énekelt műfajok közé);
- terjedelmét tekintve rövid szöveg, mely két részből áll: egy előkészítő és egy gnómius (általános bölcsességet) megfogalmazó zárásból;
- a feltételes alárendelő mondat-szerkesztés a magyar felvilágosodás és romantika program-verseinek sajátossága;
- a cím a költemény alkalmi jellegére utal;
- Vörösmarty műve egyetlen gondolat kifejtése – miként ünnepelhetjük méltó módon a könyvnyomtatás feltalálóját;

- kiemelhető a vers alkalmi és az alkalmisságon túlmutató jellege: benne Vörösmarty az igazság terjedéséről beszél (a könyv találmányán keresztül): az album, amelyben a mű helyet kap, még nem „*nevedhez méltó emlékje*l”, mert a méltó emlékje feltételekhez kötött;
- lényeges elem e szellemi-társadalmi feltételek univerzalizmusa.

Jóllehet a vers a felvilágosodás általános társadalmi vágyait fogalmazza meg, lényeges a szövegben

- a szív és az ész harmóniája;
- az emberi egyenlőség eszméje (5–6. sor);
- a szellemi világosság szétterjedésének vágya;
- az egyetemes közmegegyezés óhajta;
- az igazság mégis idegen ettől a világtól: ha majd eljön, égi adomány lesz.

Megjegyzés az értékelőknek:

Az epigramma a reneszánsz időszakában került közel a poétikákban a szonetthez: e mű is 14 soros, de szerkezetileg 6+1 disztichonra tagolódik, vagyis másképp kétosztatú, mint a szonett. Feltűnő a nagyon erős mondattani párhuzamosság az összetartozó sornépárokból (*Majd ha..., S a...*)

Reflektálás egy jelenségre

Olvasa el figyelmesen az idézetet! Miben látja Kundera a humor jelentőségét? Hogyan befolyásolja a humoros látásmód saját magunk és a világ megértését? (Milyen előítéleteinktől szabadíthat meg a humor?) Véleményét támassza alá irodalmi példákkal!

„A humor isteni villámfény, amely a világot a maga erkölcsi többértelműségében mutatja meg, az embert pedig mélységes illetéktelenségében, hogy megítélje felebarátait; a humor az emberi dolgok viszonylagosságának mámorja; különös gyönyörűség, mely abból a bizonyosságból fakad, hogy nincs bizonyosság.

[...] Eلسzorult szívvel gondolok arra a napra, amikor az emberek már nem fognak nevetni.”

Milan Kundera: *Elárult testamentumok*

Forrás: Milan Kundera: *Elárult testamentumok*. Fordította: Réz Pál. Európa Kiadó, Budapest, 1996. 34. o.

A kép forrása: sme.sk/clanok-82691.htm

Elérhető: 20 pont

(20–15 pont)

Az írásmű a témához tartozó nyelvi, irodalmi tudás alkalmazásával, átgondolt és meggyőző gondolatmenettel reflektál a tételben megjelölt szempontra (problémára, kérdésre, összefüggésre).

A vizsgázó tanújelét adja ítéloképességének, kritikus gondolkodásának, képes személyes reflexiókra, álláspont megfogalmazására.

A lényegi állítások kifejtettek, a példák, hivatkozások helyénvalóak, relevánsak. (Az állításokat támogató érvek közül egy sem alapul fogalmi, logikai tévedésen.)

A felépítés logikusan előrehaladó, a globális és lineáris kohézió egyaránt megvalósul a szövegben.

A nyelvi, stiláris regiszter egészében megfelel a témának, a témáról mondottaknak.

(14–10 pont)

A dolgozat a témához tartozó nyelvi, irodalmi tudás alkalmazásával reflektál a tételben megjelölt szempontra (problémára, kérdésre, összefüggésre), de érvei, példái nem mindig támasztják alá kellő mértékben állításait.

A vizsgázó törekszik gondolatai pontos és változatos kifejezésére, de előfordulnak felületes kijelentések *(pl. a gondolatok közötti összefüggés helyenként nem világos)*.

Az írásmű nem mindig tükröz kellő mélységű és részletességű tudást, sem a dolgozatíró véleményét.

A vizsgázó nem fektet elég hangsúlyt arra, hogy a fontos dolgokat kiemelje, ezért a szerkezet nem hibátlan.

A szókincse nem eléggé árnyalt és kifejező.

Kisebbségi mondatszerkesztési, nyelvi, nyelvtani hiba is előfordul.

(9–1 pont)

A kérdés kifejtését, a reflexiók megfogalmazását akadályozzák az általánosságok, az önisméltás, esetleg tárgyi tévedés.

Az írásmű logikai érvelése, példái, hivatkozásai, az önálló vélemény megfogalmazása kevésbé meggyőzőek.

A főbb gondolatok nem különülnek el világosan egymástól.

Az író „elvész” a dolgozatban *(pl. irányváltatások, szövegösszefüggésbeli hiányosságok)*.

A mondatok többnyire hosszadalmasak vagy zavarosak.

A nem eléggé változatos szókincs akadályozza az árnyalt kifejezést.

A hangvétel élőbeszéd jellegű, nem felel meg az írott művel szemben támasztott igényeknek, követelményeknek.

Gyakran fordul elő nyelvi-nyelvtani hiba.

Lehetséges tartalmi elemek:

Arra a fontos kérdésre, hogy a humor milyen szerepet tölthet be az embernek más emberekhez és a világhoz való viszonyában, valamint a műalkotásokban, nagyon különböző és egyaránt elfogadható válasz lehetséges.

A humor különféle fajtáinak és a hozzá társítható műfajoknak megkülönböztetése és szembe-sítése nem elvárás.

Fontos, hogy a vizsgázó értse: Kundera idézett szövege nem a vicc értelmében vett köznapi humorról szól (jóllehet az is szerepet kaphat benne), hanem az emberi létezéshez, a világhoz való hozzáállásunkról.

A lehetséges válaszok több irányból közelíthetik meg a kérdést.

- Kundera eszköznek tekinti a humort arra, hogy dogmatizmusunkat megkérdőjelezzük az etika, a metafizika és a világ megismerhetősége kapcsán érzett magabiztosságunk terén;
- az idézet szerint a nevetni nem tudó emberek világa, a humoros látásmód ellentéte dogmatikus látásmóddal jár együtt, és azzal, hogy magunknak tulajdonítjuk az ítélezés jogát;
- a humor lehetővé teszi, hogy önmagunkban meglássuk a korlátokat, és ezáltal másokat is megérthessünk.;
- a humor lehetővé teszi azt is, hogy ismereteink, tudásunk korlátozottságát ne veszteségként, ne tragikusan értelmezzük;
- a humor segít elfogadni az ember esendőségét, és messzire űzi a túlzott magabiztosságot, kevélységet és gőgöt.

Számos irodalmi példa adható a humor közelséget és távolságot egyszerre teremtő szerepére, így például:

- a komédiák (pl. Arisztophanész, Shakespeare, Molière, Gogol),
- a népköltészet furfangos mesehősei,
- Cervantes: *Don Qujote*,
- Shakespeare „bolondjai”,
- Voltaire: *Candide*,
- Petőfi: *A helység kalapácsa*,
- Arany: *Toldi estéje*, *Bolond Istók* (Arany szerint a humor a nevetés álorcájába öltözött sírás), az *Őszikék* néhány darabja,
- Mikszáth: *Beszterce ostroma*,
- Krúdy Gyula: *Szindbád- novellák*,
- Karinthy: *Így írtok ti*,
- Kosztolányi: *Esti Kornél*,
- Örkény egyperces novellái, *Tóték*,
- Hašek, Hrabal, Kundera művei,
- Esterházy Péter több műve.

Gyakorlati írásbeliség

Ön egy diákköltőket és írókat bemutató honlapot szeretne létrehozni.
Munkájához szerzőket keres.

Forduljon körlevélben a jövőző szerzőkhöz! Határozza meg a honlap célját, tematikáját, és jelölje meg az elérni kívánt olvasóközönséget! Szerzőivel közölje a célnak megfelelő tartalmi igényeit! Levelében ügyeljen a formai követelményekre! Saját nevét ne szerepeltesse!

Elérhető: 15 pont

(15–11)

Az írásmű tartalma megfelel a kommunikációs helyzetnek, a címzettnek.

A tartalmi elemek meggyőzőek, hitelesek, életszerűek.

Az írásmű megfelel az adott szövegfajta, műfaj szerkezeti, nyelvhasználati, stílusbeli normáinak (pl. a levélnek, a vitaindítónak, a kérvénynek, a hozzászólásnak).

(10–5 pont)

Az írásmű tartalma lényegében megfelel a kommunikációs helyzetnek, a címzettnek, de az érvek, indoklások nem eléggé meggyőzőek.

Az adott műfaj szerkezeti és nyelvhasználati, stílusbeli normáiból egy-két elem nem teljesül, de értelemzavaró, félreértésre okot adó hiba nem fordul elő.

(4–1 pont)

A tartalmi indoklások nem elégségesek (pl. szegényesek, kevésbé életszerűek).

Valamely formai hiba miatt kommunikációs „zárlat” léphet fel, az írásmű nem alkalmas a kívánt cél elérésére.

Formai elemek:

- általános megszólítás;
- elköszönő formula a levél stílusától függően;
- esetleg keltezés;
- a levél stílusa lehet hivatalos, lehet társalgási;
- fontos szempont, hogy a vizsgázó a körleveléhez választott nyelvi regiszterben következetes legyen;
- fogadjuk el az „írott–beszélt nyelv” fordulatait (ímél, emotikumok, pl. ☺ ☹);
- fogadjuk el az angol kifejezések használatát is (web-site, home-page).

Lehetséges tartalmi elemek:

- a honlap célja;
- kiknek készül (címezettek, lehetséges közönség);
- a szerkesztő által várt művek „jellege” (tartalmi, formai igények);
- határidő;
- jelentkezési mód.

(Szerepelhet a levélben a frissítés gyakorisága vagy más technikai információ is, de ez nem elvárható követelmény.)

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Bekezdés jele: fordított Z-betű.

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: - - - - -

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. A mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban.
2. Az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja.
3. Kezdőbetűk tévesztése közhasználatú tulajdonnevek esetében.
4. Kezdőbetű tévesztése tulajdonnévből képzett melléknév esetében.
5. Igeköötös igék hibás írása.
6. Az *ly - j* hibás írása, az *ly - j* tévesztése szótőben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése közhasználatú szavakban.
7. Tagadószó egybeírása az igével.
8. Felszólító módú igealakok hibái.

Súlyos hiba (2 pont)

1. Közhasználatú szavak egybe- és különírása.
2. Közhasználatú szavak elválasztása.
3. Magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban.

Egyéb hiba (1 pont)

1. Nem közhasználatú szavak durva hibái.
2. Köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *Világháború, Föld Napja*).

Központozási hiba (összesen 5 pont)

1. Mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése.
2. Egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése.

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak ugyanabban a szóban elkövetett megegyező hiba és a központoszási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincse közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hibát ne minősítsük helyesírási hibának.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba soroljuk, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a jelölt emlékezetből idéz, és esetleg hibát vét, hibáit soroljuk az egyéb hibák közé. A költői–írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében viszont másként ítélandó meg, ezt a hibatípust a központoszási hibának megfelelően pontozzuk.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 29 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot vonunk le.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	2
5–6	3
7–8	4
9–10	5
11–12	6
13–14	7
15–16	8
17–18	9
19–20	10
21–22	11
23–24	12
25–26	13
27–28	14
29–	15